

Панченко Є. А.

**ПРОФЕСІЙНО-ЗОРІЄНТОВАНІ ПРОГРАМИ ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРІВ У СФЕРІ БІЗНЕСУ, ДЕРЖАВНОЇ
БЕЗПЕКИ, ПОЛІТИКИ, ЖУРНАЛІСТИКИ,
КІНЕМАТОГРАФУ ТА МЕДІА В США**

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У сучасній українській освітній галузі відбуваються пошуки нових форм і методів діяльності, які допомогли б краще розкрити потенціал старшокласника, виховати з нього справжнього лідера. Нами була віднайдена велика кількість тренінгів з лідерства, але вони, як правило, спрямовані на працівників компаній, менеджерів, або, що є досить рідко, педагогів. Міжнародний досвід формування лідерських якостей засвідчує, що їх потрібно плекати набагато раніше, ще у період шкільного навчання. Можливим варіантом розвитку лідерських якостей школярів, на нашу думку, є неформальна освіта, елементом якої є участь у різноманітних програмах, спрямованих на формування креативності, соціалізаційних навичок, мотивації школярів, на їх успішну співпрацю і порозуміння з батьками. Тривалі традиції проведення таких програм, які мають своєю цільовою групою старшокласників, можна простежити у Сполучених Штатах Америки, які можуть у цьому контексті бути цінним джерелом досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що лідерству присвятили свої дослідження С. Бьорд, Р. Строгділ, Р. Ман, Дж. Бернс, Дж. Р. Готельс, Дж. Соренсон, А. Бьорд, М. Мазневські, М. Менденаль, Г. Одоу, Дж. Осланд, М. Стівенс, Г. Шталь. Серед російських науковців великий внесок у вивчення проблеми лідерства зробили А. Петровський, Б. Паригін, Н. Обозов, Р. Крічевський і Є. Дубовська, Т. Бендас, Д. Кайдалов і Е. Суїменко, серед українських – М. Гетьманчук, М. Горлач,

В. Грищук, В. Кремень, В. Логвина, Я. Турчин, М. Цюрупа, В. Ясинська, Л. Орбан-Лембрик, О. Моргулець. На жаль, нами не було знайдено жодного комплексного міждисциплінарного дослідження проблеми, і, тим більше, тренінгів щодо розвитку лідерських вмінь дітей та молоді. Проблема неформальної освіти як складової неперервного навчання висвітлена у наукових працях іноземних учених П. Девіса, Р. Дейва, М. Ераута, Д. Філда, П. Фордхема, М. Форесті, Х. Коллі, К. Куллена, П. Ходкінсона та ін., російських – О. Асмолов, Г. Буданова, В. Горський, А. Журкіна, М. Коваль, В. Лешер, А. Фоміна, А. Щетініна, Є. Ямбург та ін., українських – Л. Березівська, В. Берека, О. Биковська, Г. Пустовіт, Т. Сущенко, Н. Харінко, Т. Цвірова, Л. Ковбасенко, І. Рябченко та ін.). На жаль, у педагогічному просторі досліджень нами не були віднайдені ті, які б поєднували неформальну освіту і лідерство, а також займалися програмами з розвитку лідерських якостей старшокласників.

Стаття має на меті охарактеризувати професійно-зорієнтовані програми, які формують лідерські якості старшокласників у сфері бізнесу, державної безпеки, журналістики, кінематографу та медіа.

Виклад основного матеріалу. У Сполучених Штатах Америки щороку проходять тисячі програм, спрямованих на формування лідерських якостей. З метою отримання найбільш чіткого і повного уявлення про їхнє спрямування, форми і методи, які вони використовують, нами було відібрано сайти 50 програм, які найбільше відповідають нашим критеріям.

Під час відбору ми зупинилися на тих, які (1) в своїй назві або меті мають слово «лідер» (leader) або «лідерство» (leadership); (2) цільовою групою мають старших школярів (high school student, senior student, senior school, grades 9-12, K-12); (3) реалізуються на території США; (4) реалізовані за період 2012 – 2015 рр.

Під час відбору ми зіткнулися із низкою труднощів, пов'язаних з різним розумінням понять у вітчизняній та американській педагогічній

науці. Хоча українські бібліографічні джерела («Словник української мови в 11 томах» Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР [2], «Великий тлумачний словник сучасної української мови»[1]) трактують «проект» як «(1) сукупність документів (розрахунків, креслень, макетів тощо), необхідних для зведення споруд, виготовлення машин, приладів і т. ін.; (2) попередній текст якого-небудь документа, що виноситься на обговорення, затвердження; (3) задуманий план дій; задум, намір», саме це слово усе частіше використовується в Україні для позначення комплексу короткотривалих заходів, об'єднаних спільною метою, що мають спільну цільову групу. Під короткотривалими заходами ми розуміємо такі, що тривають від 1 дня до 2-х тижнів. Проте маємо зазначити, що, хоча в англійській мові під проектом розуміють «(1) заплановану роботу або діяльність, яка завершується через певний період часу і має певну ціль; (2) дослідження певного предмету протягом певного часу, особливо учнями та студентами» [3], насправді слово «проект» (project) було присутнє у назвах організацій, які здійснюють свою діяльність протягом тривалого часу. Для позначення короткотривалих заходів у американській педагогічній науці ми знайшли такі поняття, як «програма» (program), «конференція» (conference), «семінар; симпозіум» (workshop), «подія, захід» (event), «форум» (forum), «інститут» (institute), «ініціатива» (initiative), «академія» (academy) та «школа» (school). Цікавим фактом також є те, що слово «конференція» (conference) використовується як для позначення короткотривалих заходів, так і назв організацій.

Аналіз виявив, що переважна більшість (66%) з усіх цільових програм – професійно-зорієнтовані, по 10% випадає на освітні, орієнтовані на співпрацю та саморозвиток, і лише 4% – соціально-зорієнтовані (див. рис 1).

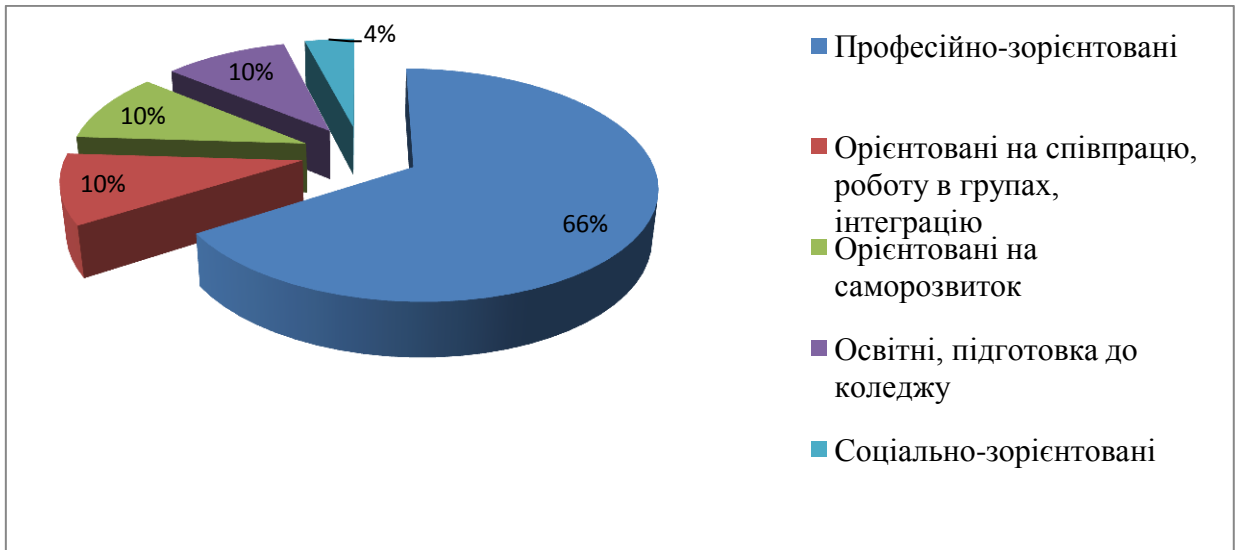

Рис. 1. Класифікація цільових програм, спрямованих на формування лідерських якостей старшокласників у США

Зупинимося більш детально на найбільшій групі, до якої входять - професійно-зорієнтовані програми. Їхньою специфікою є те, що вони не тільки приділяють активну увагу розвитку лідерських якостей учасників, причому, не загальних, а саме тих, які потрібні у обраній учнями діяльності, а й допомагають їм визначитися з майбутньою професією, готують до вступу в коледж, дають можливість спробувати себе у тій чи іншій сфері. Так, наприклад, найбільш активними у організації програм з лідерства є Національна конференція учнівського лідерства (National Student Leadership Conference) [11], організація «Передбачення» (Envision) [9] та Проект «Громадська освіта» (Civic Education Project) [4], який влаштовує Громадські тижні по всій території Сполучених Штатів.

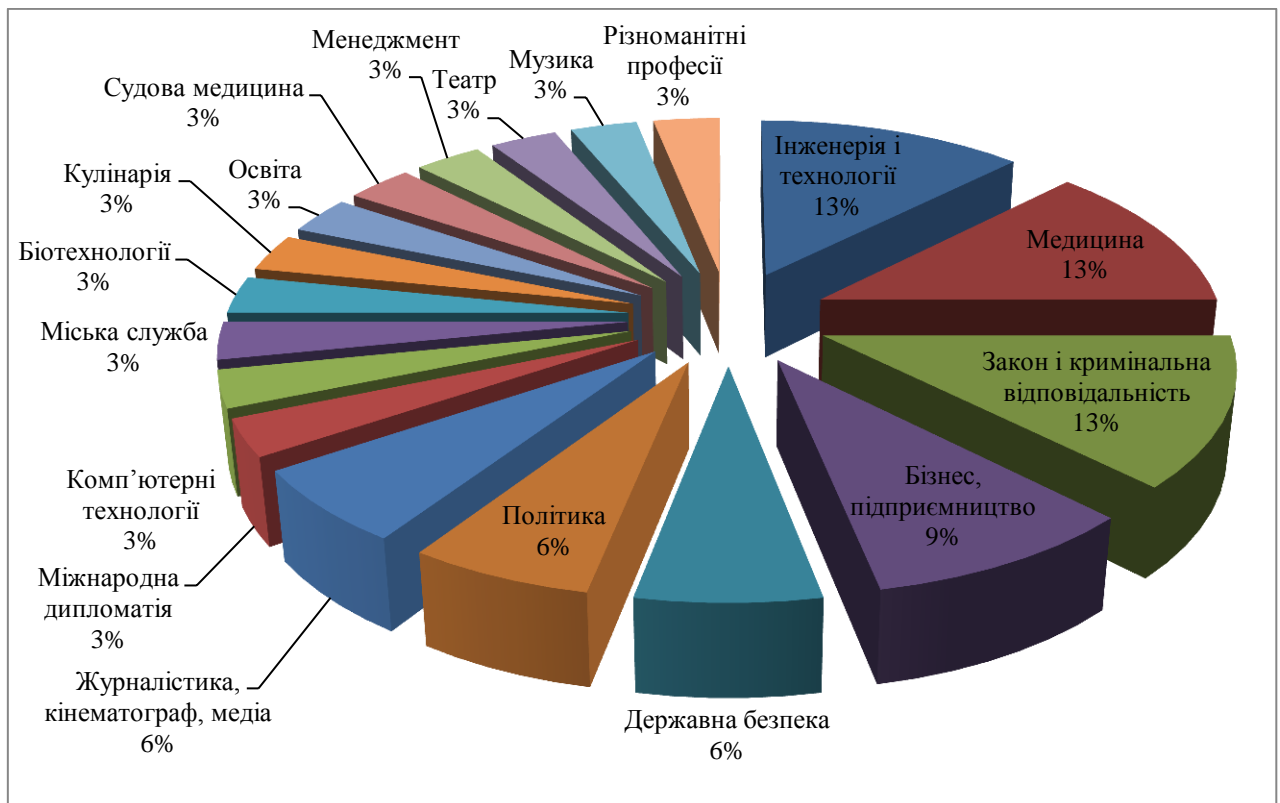

Рис. 2. Сфери діяльності, на які орієнтовані цільові програми розвитку лідерських якостей

Рис. 2 демонструє, що найбільша кількість (по 13%) програм готують учасників до роботи у сфері інженерії та технологій, медицини, закону та кримінальної відповідальності, 9% – до підприємницької діяльності, по 6% – до роботи політика, працівника державної безпеки, журналістики, медіа та кінематографа, а також музикантів, освітян та ін.

Незважаючи на один напрямок діяльності, кожна з програм має свою специфіку.

Програми, спрямовані на формування лідерських якостей старшокласників, які планують пов'язати кар'єру зі сферою бізнесу та підприємництва. Учасники молодіжної програми з лідерства «Створи і побудуй свій славний бізнес» (Create and build a business Youth Leadership Program) [6], реалізованої Національною конференцією учнівського лідерства, управляють уявною компанією, приймають рішення щодо фінансів, продукції, Науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, а також маркетингу, розробляють свій власний продукт та

пропонують стратегію щодо його просування на ринку, зустрічаються з керівниками найуспішніших компаній.

«Інкубатор підприємців» (Entrepreneurship Incubator) [7],[8], реалізований Національною конференцією учнівського лідерства, надає школярам фінансову підтримку в розмірі \$15000, забезпечує послуги провідних експертів, можливості пошуку інвесторів, оплачує поїздки та харчування з метою забезпечення умов для організації власного бізнесу.

Національний молодіжний форум з лідерства: бізнес інновації – 8 днів, щоб розпочати (National Youth Leadership Forum: Business Innovation – 8 Days to Startup) [12], який проводиться «Передбаченням», допомагає учасникам вигадати та реалізувати бізнес-ідею, яка зосереджується на продукті або послугі. Програма заходу відповідає типовій програмі магістратури з напрямку ділового адміністрування більшості коледжів. Учасників знайомлять із секретами ведення бізнесу сьогодні, у глобалізованому світі, під час дослідження корпорацій, що базуються на співпраці з іноземцями. Ще одним видом діяльності форуму є тренінги, зосереджені на досягненні успіху в коледжі, підготовку до співбесіди з метою працевлаштування. Ці навички є необхідними під час майбутнього пошуку роботи або подання на стипендіальну програму. І, нарешті, учні мають можливість побувати у найкращих університетах країни, зустрічаються з найуспішнішими підприємцями, що сприяє формуванню лідерів як майбутніх фахівців у сфері бізнесу.

Програми, спрямовані на формування лідерських якостей старшокласників, які планують пов'язати кар'єру зі сферою державної безпеки. Учасники молодіжної програми з лідерства «Розвідка та державна безпека» (Intelligence & National Security Youth Leadership Program) [10], реалізованої Національною конференцією учнівського лідерства, розробляють стратегії розвитку державної безпеки та інфраструктури, мають можливість прослухати лекції провідних представників ЦРУ (Центрального розвідувального управління),

НАБ (Національного агентства безпеки) та Пентагону (Міністерства оборони США), відвідують ці організації, а також Управління розвідки Міністерства оборони та ФБР (Федеральне бюро розслідувань).

Національний молодіжний форум з лідерства: національна безпека (National Youth Leadership Forum: National Security), який проводиться за підтримки організації «Передбачення» [14], дає змогу учасникам ознайомитися з інфраструктурою державної безпеки. Таке ознайомлення проходить у вигляді гри, яка є відтворенням реальної ситуації за часів світової кризи, зі лекторами, які мають світове визнання. У результаті такої діяльності в учасників формуються лідерські якості, які є необхідними для роботи у сфері державної безпеки, розвідки або дипломатичних відносин.

Програми, спрямовані на формування лідерських якостей старшокласників, які планують пов'язати кар'єру зі сферою політики. Програма «Громадський тиждень: політика та міський розвиток» (CivicWeek: Politics & Urban Development) [5], організована Проектом «Громадська освіта», маючи на меті пропаганду громадської відповідальності серед молоді, поєднує активне навчання і громадську діяльність протягом тижня у різних куточках країни. Учасники бачать бідність міського населення і зустрічаються з політиками для знаходження новітніх методів боротьби з нею, включаючи проблему забезпечення житлом, освіти, працевлаштування, здоров'я, безпеки та економічного розвитку. Будучи «мостом» між урядом та суспільними лідерами, які піднімають ці та інші проблемні питання, учні вчаться використовувати політику як ключ до соціальних змін.

Молодіжна лідерська програма у сфері політичних виступів та державної політики (Youth Leadership Program in Political Action & Public Policy) [16], проведена організацією «Національна конференція учнівського лідерства», створює для учасників ігри, які відтворюють (1) передвиборну президентську кампанію з відвіданням Державного департаменту, Пентагону, Капітолію, де знаходиться Конгрес США, та

інших державних установ; (2) діяльність Сенату США, під час проведення якої відбуваються зустрічі з членами конгресу, людьми, що планують президентську кампанію, а також представниками дослідного центру.

Програми, спрямовані на формування лідерських якостей старшокласників, які планують пов'язати кар'єру зі сферою журналістики, кінематографу та медіа. Учасники Молодіжної лідерської програми у сфері журналістики, кінематографу та медіа (Youth Leadership Program in Journalism, Film & Media Arts) [15], організованої Національною конференцією учнівського лідерства, стають учасниками інтерактивних занять у Американському університеті зв'язку (American University School of Communication), на яких вчать використовувати новітні технології та професійне обладнання, зустрічаються із провідними журналістами, кінорежисерами та іншими професіоналами у цій сфері. Цікаві екскурсії дають змогу побувати «по той бік екрану».

Національний молодіжний форум з лідерства: цифрові ЗМІ, кінематограф і журналістика (National Youth Leadership Forum: Digital Media, Film & Journalism) [13], що вкотре реалізується «Передбаченням», надихає учнів розвивати вміння та навички, які є необхідними для лідерів у сфері мультимедіа та цифровому світі, знайомить із рядом професій у цій сфері через інтерактивні технології, імітації, відвідання визначних місць та семінари. Також у процесі програми відбуваються зустрічі з відомими журналістами та ораторами, серед яких – Стів Кендел (Steve Kandell), редактор інтернет-газети «BuzzFeed», головний редактор журналу «Spin» і редактор журналу «Details»; Емі Еліс Нут (Amy Ellis Nutt), письменник у жанрі наукової фантастики, лауреат Пуліцерівської премії, працює у газеті «The Washington Post»; Ірвінг В. Вашингтон, III, (Irving W. Washington, III), начальник виробництва у «Online News Association»; Самюель Фрідман (Samuel Freedman), редактор відділу газети «New York Times», професор Колумбійського університету, лауреат Пуліцерівської премії. Учасники обирають місто (Нью Йорк чи Лос Анжелес), у якому вони

разом з Ньюйоркською академією кінематографу (the New York Film Academy) отримують досвід у сфері медіа. Наявність участі у програмі в рекомендаціях учня значно збільшує їхню цінність, і значно збільшує шанси на вступ у престижний навчальний заклад, а, в перспективі, і отримати хорошу кар'єру.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, переглянуті нами програми надають їхнім учасникам практичні навички та вміння, які вони зможуть використати у своїй майбутній професійній діяльності, виховують з них справжніх лідерів у обраній ними сфері, готують до вступу у вищі навчальні заклади, при чому роблять це у цікавій та захоплюючій формі.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Автор, керівник проекту і гол. редактор В. Т. Бусел. — Київ, Ірпінь: ВТФ Перун, 2005 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uktdic.appspot.com>
2. Словник української мови в 11 томах / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР / гол. ред. кол. І. К. Білодід. — Київ: Наукова думка, 1970—1980. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.inmo.org.ua/sum.html>
3. Cambridge Dictionary Online. [Electronic Resource]. — URL : <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/project>
4. Civic Education Project [Electronic Resource]. — URL : <http://www.ctd.northwestern.edu/cep/>
5. CivicWeek: Politics & Urban Development [Electronic Resource]. — URL : <http://www.ctd.northwestern.edu/cep/programs/cw/expect/pud/>
6. Create and build a business Youth Leadership Program [Electronic Resource]. — URL : <http://www.nslcleaders.org/youth-leadership-programs/business-ideas-for-teenagers/business-entrepreneurship/>

7. Entrepreneurship Incubator [Electronic Resource]. – URL : <http://www.nslcleaders.org/high-school-summer-programs/dates-locations/entrepreneurship-incubator/>
8. Entrepreneurship Incubator [Electronic Resource]. – URL : <http://yei.yale.edu/yale-entrepreneurial-institute-announces-2014-fellows>
9. Envision: Leadership. Scholarship. Career [Electronic Resource]. – URL : <http://www.envisionexperience.com/>
10. Intelligence & National Security Youth Leadership Program [Electronic Resource]. – URL : <http://www.nslcleaders.org/youth-leadership-programs/intelligence-national-security/>
11. National Student Leadership Conference [Electronic Resource]. – URL : <http://www.nslcleaders.org/>
12. National Youth Leadership Forum: Business Innovation – 8 Days to Startup [Electronic Resource]. – URL : <http://www.envisionexperience.com/explore-our-programs/nylf-business-innovation>
13. National Youth Leadership Forum: Digital Media, Film & Journalism [Electronic Resource]. – URL : <http://www.envisionexperience.com/explore-our-programs/nylf-digital-media-film-and-journalism>
14. National Youth Leadership Forum: National Security [Electronic Resource]. – URL : <http://www.envisionexperience.com/explore-our-programs/nylf-national-security>
15. Youth Leadership Program in Journalism, Film & Media Arts [Electronic Resource]. – URL : <http://www.nslcleaders.org/youth-leadership-programs/journalism-film-media-arts/>
16. Youth Leadership Program in Political Action & Public Policy [Electronic Resource]. – URL : <http://www.nslcleaders.org/youth-leadership-programs/political-action-public-policy/>